

APORTACIÓ AL CONEIXEMENT DELS NOMS POPULARS DELS VEGETALS A LA TERRA ALTA (III)

Aturem en aquest número d'estiu el ritme habitual de les nostres aportacions, i fem unes reflexions sobre els dos anteriors reculls destacant uns aspectes que habitualment no hi tractem.

En recollir noms de plantes se'ns fa present, cada cop més, l'estreta relació amb la natura que han tingut els nostres avantpassats.

I dins d'aquesta relació, podem dir que la vegetació ha estat el bressol on ha transcorregut gran part de la vida i de les il·lusions de la nostra espècie.

Res més normal així que donar un nom a les espècies vegetals que han tingut alguna relació amb l'home.

Una planta «batejada», deixava de formar part del món desconegut i hostil, i passava a formar part del món que dominem, en certa manera passava a ésser de casa.

I quina casa més ampla que ha estat el nostre món, des dels cims pelats on només es crien els eriçons, fins als barrancs més espessos on les plantes atapeïdes ens priven la llum.

De vegades, aquesta manera d'anomenar les plantes per la relació que tenen amb nosaltres, ha fet que em sorprengui, en veure plantes ben boniques, i fins i tot vistoses, de les quals no m'han sabut dar cap nom.

En aquests casos l'explicació més freqüent és per guarir l'erisipela; com així mateix es perd el nom de Rosariets que també se li dona perquè, segons em van dir al Mas de la Franca per les seves nombroses boles roges.

Podríem parlar així del *Ruscus aculeatus* L. tan vistós, amb les seves nombroses boles roges penjades del mig de les seves falses fulles, el nom del qual, Herba de l'erisipela (50), quasi podríem dir que s'ha perdut en decaure la seva aplicació per guarir l'erisipela; com així mateix es perd el nom de Rosariets que també se li dona perquè, segons em van dir al Mas de la Franqueta, abans es feien rosaris amb els seus pinjols, pràctica avui també en decadència.

En canvi sembla que es manté millor el seu nom de Trebo, relacionant-lo així amb el Grèvol per les seves nombroses boles roges.

Podem veure en aquest cas com el nom d'algunes plantes depèn de l'ús que se'n fa.

També trobem en els dos reculls fins ara publicats, moltes plantes el nom de les quals ha estat definit per la seva relació amb el món animal.

És el cas dels Eriçons que abans anomenàvem en referir-nos als cims de les nostres muntanyes, que s'anomenen així per la seva semblança amb els animals d'aquest nom, dels Gosssets (45a), nom amb el qual a Arnes s'anomenen totes les menes d'Ortigues, perquè mosseguen al tocar-les, o dels Engreixaconills (148), ja no cal dir el perquè.

Per poc que repassem aquests reculls, podem trobar nombroses altres maneres d'anomenar les plantes, pel lloc on viuen com la Tilla de Roca (105) o el temps en què es cullen, és el cas de la Botja de St. Joan (126), o de la Aufàdiga de tot l'any (5).

Però hi ha una planta que és un veritable mostrari de noms diversos, ens referim a la *Pistacia terebinthus* L. D'aquest arbret tenim recollits els noms de: Herba mosquitera (51) pels pulgons alats que parasiten les seves fulles, Garrofer bord (154) per les bajoques una mica semblants a les garrofes que li forma aquest pulgó abans esmentat, Mata borda (172), per la seva semblança amb la Mata (*Pistacia lentiscus* L.), i encara Rataboc (93) Matasalva (69) i Púdoi (186) de més difícil escatir.

Pistacia Terebinthus L.

No ens podem passar de comentar el qualificatiu «borda» que apareix diverses vegades. Aquesta denominació generalment es fa servir quan no es coneix exactament el nom d'una planta i es relaciona amb una planta semblant.

Aquest és el qualificatiu que s'aplica a la Tila borda (104), o en els casos de les Tomaqueres bordes, roja (108), o negra (107).

Hem de dir que tot i que aquestes denominacions són correctes, i fins i tot justes, denoten un cert grau de pobresa o de retrocés en el coneixement de les plantes; sortosament no són encara gaire abundoses.

Finalment hem de ressaltar que la relació entre les plantes i el món humà és present en gairebé totes les cites recollides, cosa que ens dota d'un material extensíssim, que ens reservem per a posteriors publicacions.

A causa del seu interès, no ens resistim avui a fer-ne un tast, per les característiques inhabituals d'aquesta present aportació.

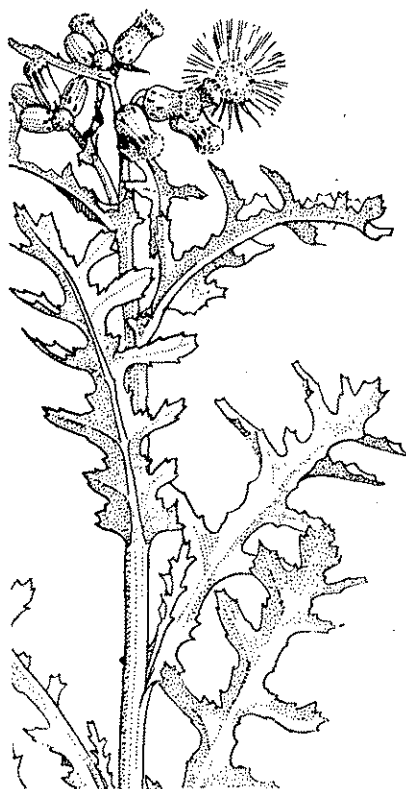
Vegeu com darrerament hem establert el nom popular Llonja, corresponent a la *Chondrilla juncea* L.

Em deia Josep Boix i Vinya d'Orta, que als rius s'hi cria una herba grisa, peluda, que puja uns tres pams, la qual en anys de riuades treu per les ferides que li fan els còdols a la soca com uns cucs sorrencs d'una mena de goma. Per recollir aquesta goma anava ell amb el seu germà amb un aixadell, i en un dia en collien un parell de grapats bons cadascú.

Arribats al Mas de Vinya feien bullir aquesta goma almenys mig dia per netejar-la de la terra i codolets enganxats que du i, tot seguit, ja freda, la posaven ben neta damunt d'una pedra de calà ample on la picaven amb un mall fins a lligar-la tota.

Llonja
Chondrilla juncea L.

Engreixaconllis
Senecio vulgaris L.

Quan la vollen fer servir en tallaven una tira i la bullien a un tupí amb trementina i oli aconseguint així un visc de primera classe per a caçar tota mena de moixons.

Amb aquest visc paraven el buriac a punta de dia a les vores dels bassiolets on van a beure els moixons, i havien aconseguit gran quantitat de captures com un dia al bassot de Montsagre on varen agafar un centenar de moixons grossos entre els quals hi havia tords, grives, merles, i alguns de petits com el pit-roig que és el primer que acudeix a beure.

Aquest dia però els va aturar la nevada que va començar a caure al cap d'una estona de cacera, quan ja estaven espantats del bon resultat que obtenien.

La feina va ésser seva per passar el baixador de Montsagre fins arribar als Reguers.

Dos dies després que m'expliqués tot això, vaig baixar a herboritzar al riu de Lledó on vaig collir unes mostres de *Chondrilla juncea* L. cosa que em va permetre confirmar que es tractava efectivament de la planta origen de tantes aventures.

Deixem aquí aquest món avui ja fabulós de caçadors i herbolaris, en la confiança de poder-lo retrobar més endavant.

Josep Maria MIQUEL I RIGUAL